

Hade Adolf Hitler Aspergers syndrom?

En ny biografi på svenska om Adolf Hitler (1889–1945) kom ut i fjol [1], skriven av författaren och historikern Bengt Liljegren. Under läsningen av boken slås man av hur många exempel som ges på autistisk problematik i Hitlers liv. Bilden av en man med Aspergers syndrom (AS) växer allt starkare fram. Tanken är inte ny och har översiktligt presenterats i bokform tidigare [2]. Föreliggande artikel argumenterar för att Adolf Hitler kan ha haft Aspergers syndrom. Biografiska uppgifter och citat är, om annat inte anges, från Liljegren [1].

Adolf Hitlers far, Alois Hitler, var en nitisk tulltjänsteman som alltid nogra följde reglementet till

punkt och pricka. En arbetskamrat beskrev honom som »strikt, noggrann, rent av pedantisk«. Andra omdömen var »osympatisk«, »otillgänglig« och »svår att samarbeta med«. »På krogen skulle han alltid ha sista ordet« och han »brusade lätt upp«. Sina barn agade han regelbundet och krävde av dem absolut lydnad. Familjelivet försumrades dock; Alois var en hängiven biodlare och ägnade sig hellre åt sitt stora intresse.

Hitlers mor, Klara, var kusinbarn till maken Alois. Hon beskrivs som underdånig, omtänksam och en kärleksfull mor. Banden mellan mor och sonen Adolf kom att bli starka, och han fick möjligen en särställning i syskonskaran.

DIAGNOS POST MORTEM
Adolf Hitlers personlighet och följaktligen biografi uppvisar drag och detaljer som fått allt fler specialister att misstänka att Nazitysklands diktator var en man med Aspergers syndrom.

Foto: Scanpix

■ ASPERGERS SYNDROM – ETT SYNDROM MED MÅNGA SYMTOM

Aspergers syndrom är en konstellation av symtom och egenskaper som medför svårigheter inom socialt samspel, en begränsad förmåga till kommuni-

kation och begränsade intressen eller aktiviteter. Dessutom ses avvikelser i sensorik och motorik i varierande grad. AS räknas till gruppen autismspekt-

rumtillstånd och är huvudsakligen ärftligt [3,4]. De flesta forskare är överens om att tillståndet beskriver autism hos personer med medelgod till mycket

hög intelligens. Ingen kan i dag säkert säga hur vanligt förekommande det är.

Det finns åtminstone fem olika kriteriebaserade manualer att tillgå

för att diagnostisera AS [5]. Dessa är delvis ömsesidigt uteslutande. Erkänt viktiga drag som avvikelser i sensorik finns inte i någon kriteriesamling [6, 7].

Sex år gammal började Adolf Hitler skolan. Han hade lätt för sig, och de första åren fick han toppbetyg i alla ämnen. År 1900 började han realskolan i Linz. Kraven ökade och betygen sjönk. Hitler saknade vänner, dagdrömde och läste inte sina läxor. Lärarna var överens om att han »var avgjort begåvad, om än enkelspårigt, men hade svårt att kontrollera sitt temperament«. Hans klassföreståndare Eduard Huemer sade 1923 om sin forne elev att han var »motspänstig, egenmäktig, påstridig och hetlevrad« och »det var synbarligen svårt för honom att anpassa sig till skolans rammar«. »Undervisning och uppmaningar mottogs inte sällan med illa dold motvilja, däremot krävde han ovillkorlig underkastelse av sina kamrater.« Studierna var selektiva: »Jag lärde mig bara det som jag tyckte om ...«, sade Hitler senare.

Den unge Adolf Hitler var egensinnig. Hans mor beklagade sig: »Han går sin egen väg, precis som om han vore ensam i världen.« Och: »... han lyssnar inte på någon. Han är lika tjurskallig som sin far ...«. Det fanns även en annan bild av den unge Hitler: »Som ung var han tystlåten, väluppfostrad och prydligt klädd«, intygade familjens judiske läkare Eduard Bloch. »I väldigt hög grad levde den här pojken inom sig själv. Vad han hade för drömmar vet jag inte.« Som trettonåring bodde han tillsammans med fem andra pojkar inackorderad hos en äldre dam i staden Linz för att få nära till skolan. Hitler höll sig dock mest för sig själv, läste och tecknade. En av pojkarna mindes: »Medan vi självfallet sa du till varandra tilltalade han oss med ni, och vi sa också ni till honom och fann inget märkligt i det.« Sommarferierna under Hitlers sextonde år tillbringades hos släktingar i Spital. Hans kusin Johan Schmidt berättade att Hitler höll sig för sig själv, tecknade och målade, vandrade i omgivningarna och försökte lära sig spela cittra. »I min ungdom var jag snarare en särpling som gick för sig själv än en människa som behövde sällskap«, sade Hitler på senare år.

Vittnesmål saknas om våld, djurplågeri eller mobbning från den unge Hitler.

Monologen var Hitlers huvudsakliga form av verbal kommunikation. Konversation i sedvanlig mening roade honom inte [33]. Redan som tonåring höll han ändlösa monologer.

Hitler tycks aldrig ha haft någon nära relation med en jämnårig kvinna. Över huvud taget är det ovisst om han ens hade något sexuellt samliv. Han hade alltid haft svårt att närma sig det motsatta könet. Med

TECKNAD AV VÄNNEN
Ungdomsvän-
nen och rums-
kamraten Alfred
Kubizek ritade
av Adolf Hitler
när de bodde
ihop i Wien un-
der 1900-talets
första år.

I TJÄNST VID FRONTEN
Korpralen Adolf
Hitler tjänst-
gjorde som
ordonnans på
västfronten
under första
världskriget.

åren gick det lättare. Sin första flickvän, den 16-åriga Maria Reiter, träffade Hitler 1926. Han var då 37 år gammal. De få förhållanden Hitler hade var med mycket unga kvinnor och helt på hans villkor. »Det finns väl inget härligare än att uppfostra en ung flicka – en tös på 18, 20 år är mjuk som vax«, sade han en gång. Eva Braun var endast 17 år då hon träffade den 40-åriga Hitler. Albert Speer kunde ibland generas å hennes vägnar på grund av det okänsliga sätt Hitler bemötte henne med. Inför sina närmaste bekanta, och med Braun vid sin sida, kunde han säga: »Mycket intelligenta människor bör skaffa sig en primitiv och dum kvinna. Tänk er bara om jag hade en hustru som lade sig i mitt arbete! När jag är ledig vill jag ha det lugnt. Gifta mig skulle jag aldrig kunna ... «

Han skulle senare göra gällande att han övervunnit behovet att fysiskt äga en kvinna. »Tyskland är min älskarinna«, sade han. Ett annat citat som illustrerar Hitlers förhållande till kvinnor och till det talade språket: »Massan är en kvinna, och jag tvingar den att lyda mig som sådan.«

Någon nära vän hade Hitler inte. Ingen kom honom in på livet. »Aldrig hörde han sig för om min familj eller mina vänner, eller vad jag tyckte om att läsa, vad som var viktigt för mig eller vad jag inte tyckte om«, berättade Leni Riefenstahl i sina memoarer. »Det enda han talade om var sina idéer. Därför blev han i sitt inre en främling för mig.«

Barn och äldre kvinnor kom han ändå väl överens med, om än på ett ytligt plan. Särskilt tydde han sig till kvinnor av den moderliga typen. Som diktator visade han gärna upp sig i sällskap med barn, men Albert Speer berättade om Hitler att »han fann aldrig det rätta oreserverade sättet att umgås med dem och efter ett par välvilliga ord vände han sig snart mot något annat«.

Speer beskriver roat i »Dagbok från Spandau« om hur överdrivet chevalereskt Hitler förde sig i societeten, vilket kunde förorsaka förlägenhet i omgivningen. Hitlers språkbruk i salongerna upphörde aldrig att förvåna Speer: »Högt ärade, nådiga fru!« citerar Speer ur minnet, »vilken glädje att åter få hälsa er i ert kära hus vid bästa hälsa. Med min alltid förblivande aktning för er och er högt skattade broder förbinder jag samtidigt en önskan att ni tillåter mig att med anledning av detta besök överbringa en blygsam gåva, en av mig donerad tillbyggnad av detta traditionsbemängda hem« [34].

Hitlers asketiska drag hade tidigt i karriären bekymrat somliga partikamrater: »Han röker inte, han dricker inte, han äter nästan inget annat än grönfö-

Ett annat diagnostiskt problem är att ingen beskrivning av AS hos vuxna ännu letat sig in i de erkända diagnosmanualerna. Beskrivningarna av syndromet i dessa bygger huvudsakligen på fyra fallpresentationer av den österrikiske barnläkaren Hans Asperger och trettiofyra av Lorna Wing, känd forskare inom autism-

och aspergerfältet. Majoriteten av fallen var barn och ynglingar, mestadels pojkar [8, 9]. Problemet är gemensamt med det vid diagnostik av AD/HD, där kriterierna också utarbetats för pojkar.

»Samsjuklig« AD/HD, Tourettes syndrom och tvångssyndrom kan försvåra diagnostiken [10]. Pålagrad psykisk sjuk-

lighet som missbruk, ångestsyndrom och inte minst affektiv sjukdom kan ytterligare skymma sikten för diagnostikern [7, 10]. Hög intelligens och talang kan »skydda« såväl mot svårigheter som mot korrekt diagnos och förståelse.

Kvinnor med AS motsvarar sällan schablonbilden. De får ofta fel diagnos/er. Hälften av

barn med syndromet får inte diagnosen [10]. Hos vuxna personer torde andelen vara än högre.

Även om den kliniska bilden kan variera i det oändliga är följande vanligt: sociala problem, egensinne och excentricitet hos åtminstone någon nära anhörig; egna kamratproblem i barndomen och svårigheter i skolan, ofta trots hög be-

gåvning. Envishet är vanligt, liksom en tendens till perfektionism, åtminstone inom egna intresseområden. Ett mildt sinnelag är inte ovanligt men heller inte aggressionsproblem. Vanemässighet ingår i bilden liksom de upp-slukande specialintressena, ofta ett eller ett fåtal i taget, som kan bestå från veckor till halvsekel.

der, han rör inte kvinnor! Hur ska vi presentera honom för utomstående?» Han predikade återkommande vegetarianismens lov och kunde kalla gäster vid sitt bord för »likätare« när de åt kött. Under en middag beskrev han utförligt ett besök i ett slakthus. Tidigare, under det första världskriget, kunde han mästrande påpeka tobakens och alkoholens faror för sina kamrater som återkommande riskerade sina liv på slagfältet.

Som liten tyckte Hitler om att leka krig. »Krigslekar, alltid bara krigslekar«, summerade en kamrat. När hans jämnåriga tröttnat fann han yngre barn att leka med. Fortfarande som femtonåring lekte han cowboys och indianer. Litteratur var ett tidigt intresse. Som barn läste han äventyrsklassiker, men framför allt fastnade han för Karl Mays västerböcker, som han fortsatte att läsa till och med under sin tid som rikskansler. Hela livet slukade han böcker. Tonvikten låg på facklitteratur.

Hitler hade starka intressen, som dominerade hans liv. En del var kortlivade, andra kom att bestå livet ut. Film var ett livslångt intresse, bilar ett annat trots att han aldrig lärde sig köra. Intresset för opera – framför allt Wagner – hade väckts hos Hitler redan då han som sextonåring tillsammans med ende vännen, Kubizek, såg Richard Wagners *Rienzi*. Opera kom att bli det viktigaste i Hitlers liv efter att han i sena tonåren misslyckats med att komma in på Konstakademien i Wien, dit han flyttat för att slå sig fram »som stor konstnär«. På biblioteken studerade Hitler energiskt allt han kunde finna om Wagners liv och musik. »Hans passion och dyrkan av Wagner tog nästan formen av religion«, menade Kubizek. Musikintresset var i övrigt smalt: opera och operett uppskattades, men knappast kammarmusik och symfonier. Intresset var helt inriktat på tysk musik.

Alltsedan tonåren hade Hitler haft ett brinnande intresse för arkitektur. Han kunde sitta i timmar och försöka memorera detaljer på de stora 1800-talsbyggnaderna längs paradgatan Ringstrasse i Wien. Arkitekten Albert Speer, Tysklands rustningsmi-

KRÖNT AV FRAMGÅNG
Adolf Hitler på väg mot kulmen av sin kometkarriär. Här flankerad av Joseph Goebbels och Ernst Röhm efter maktövertagandet 1933.

AVSTÅND TILL ANDRA
Hitler höll gärna avståndet till sina medmänniskor. Inte ens närmaste medarbetaren Albert Speer, till höger, kom honom riktigt nära.

nister, vittnade om att Hitler fortfarande trettio år senare kunde rita upp de stora byggnaderna kring Ringstrasse – rådhuset, parlamentet, Hofburg och museerna – skalenligt ur minnet.

Hitler avskydde det han kallade »brödarbete« men tvangs ändå under åren i Wien försörja sig på något. Således kom han att börja måla akvareller som senare såldes på krogar. Repertoaren var smal med motiv huvudsakligen från stadsmiljöer med fokus på arkitekturen. Hans styrka var att med minutiös detaljrikedom avbilda byggnader. Däremot var han sämre på att avbilda människor; de få som förekommer i hans konst är genomgående kantiga och livlösa.

Hitler var konstsamlare. Den egna samlingen rymde över 7 000 alster av konstnärer som Rembrandt, Rubens, da Vinci och Vermeer, mästerverk som köpts privat, stulits eller konfiskerats i ockuperade områden. Han var även bibliofil och boksamlare med flera privata bibliotek på sammanlagt över 16 000 volymer [35].

Redan i skolåldern var Hitler fascinerad av begreppet ras. Kamraten Josef Keplinger har berättat att Hitler en gång utifrån utseende delade upp klassen i »arier« och »icke-arier« vid dörren utanför klassrummet. Det var dock inte förrän i 30-årsåldern han på allvar skulle komma att omfatta den vettlösa antisemitism som skulle utmynnas i »den slutgiltiga lösningen« av »judefrågan«.

Det saknas inte exempel på rutinbundenhet i Adolfs Hitlers liv: var han än övernattade gällde samma arrangemang med tre publikationer som skulle ligga på nattduksbordet och ett fotografi på modern på väggen över sängen. Morgonritualen innefattade dagligt bad och tvättning med en Steckenpferd-Lilienmilchtvål, rakning med två hyvlar, insmörjning med hudkräm av märket Pfeilring och baddning av benan med hårvatten av märket Dralles Birkenwasser. Toalettbestyren tog 22–23 minuter.

Frukosten varade i 3–5 minuter och bestod alltid av två koppar ljummen mjölk, tio Leibniz Zwiebackskorpor samt en tredjedels chokladkaka.

Han vägrade att ta på sig andra stövlar än sitt gamla favoritpar. Enbart svarta lågskor accepterades, kammartjänaren Krause satte ofta förgäves fram skor i andra färger.

Hitler hade svårt att fördrå att Eva Braun bytte frisyr. »Du ser helt främmande ut, ja helt förändrad. Du är ju en helt annan kvinna!« kunde han besviken utbrista då hon satt upp håret efter färgat det. »Jag

Bristar i kommunikation kan ta sig många olika uttryck, men vanligt är en tendens till ensidighet: man talar snarare till än med andra. En tendens till monologiserande är inte ovanlig. Svårigheter med att se saker ur andra människors perspektiv hör också till bilden, liksom bristande förmåga att kompromissa.

Intellektuella intressen är vanliga. Bristen på sunt förnuft kan ibland utgöra en slående kontrast mot den allmänna intelligensen. Karaktäristisk är även, på gott och ont, benägenheten för detaljseende på bekostnad av förmågan att se helheten. Många har en exceptionell förmåga att samla på sig utantill-kunskaper. Samlande

är över huvud taget vanligt. Personen med AS vet ofta inte hur han ska uppträda i sammanhang som inte är utpräglat formaliserade: mingel och kallprat upplevs starkt ångestskapande och skys ofta. För många med AS är de oskrivna reglerna för socialt samspel ologiska och svårbegripliga. En del finner trygghet i

naturvetenskap med dess lagbundenhet, andra i juridik eller matematik. Ett fåtal lockas av fundamentalistiska läror, där svart och vitt, gott och ont är tydligt separerade och där klara besked ges om vad som är rätt och vad som är fel.

Många med AS har svårigheter med känslomässig och fysisk när-

het. Sexualiteten är inte sällan problematisk.

Viktigt att understryka är att den vuxne högfungerande personen med AS ofta lärt sig att dölja och kompensera för avvikelserna gentemot det normala [6].

Sensoriska avvikelser är således vanliga, t ex över- eller underkänslighet för temperatur, ljud, ljus, lukt,

fattar över huvud taget inte varför ni kvinnor hela tiden måste byta kläder!» sade han. »Om jag finner en klänning speciellt snygg så skulle jag vilja se ägarinnan i denna klänning hela tiden ...«

Hitlers ögon har beskrivits på olika vis, ofta var det i ungdomsåren just dem människor lade märke till. Blicken kunde vara genomträngande, men en ung kvinna mindes tydligt »hans blyghet och hans vana att sänka blicken när han talade med någon«.

Det är oklart om Hitler kan sägas ha varit klumpig eller haft avvikande motorik. Klart är att han inte utövade någon sport, aldrig badade utomhus, inte åkte skidor, inte ville pröva på att rida och inte tog körkort, trots att han var mycket intresserad av bilar. »Dans är en ovärdig sysselsättning för en statsman«, menade han.

Det tycks som om Hitler livet igenom hade svårt för kroppskontakt. Som ung man var han svärväckt. Hans mor fann dock på råd för att få upp honom ur sängen: lillasystern Paula sändes upp att ge honom en puss, varpå han for upp som ett skott. Han avskydde att bli kramad och pussad. Fotografen Heinrich Hoffmann har berättat om nyårsafton 1924, vilken firades med fest i fotografens hem. Hitler, som var ce- leber gäst, var på gott humör tills han överraskande kysstes under misteln av en modig ung kvinna: »Jag kommer aldrig att glömma uttrycket av förvåning och skräck i Hitlers ansikte!« berättade Hoffmann. »Förvirrad och hjälplös som ett litet barn stod Hitler där och bet sig i läppen i ett försök att lägga band på sin ilska ...« Försök gjordes att blidka den 34-årige Ledaren, men denne lämnade förnärmat festen.

Man kan anta att Hitler hade nedsatt känslighet för köld. Han kunde vandra omkring i bergen i sina lederhosen i minusgrader. Militära överläggningar med befälhavarna skedde vid kartbordet i arbetsrummet i högkvarteret Wolfsschanze. Diktatorn tyckte om att ha det svalt – ibland så kallt som 10–12 grader. De höga befälhavarna fick ofta stå med blåfrusna händer och röda näsor kring bordet. Hitler själv satt bekvämt.

Många har vittnat om Hitlers extraordinära minne. Hans högt utbildade officerare överväldigades ofta av Hitlers enorma detaljkunskaper. Han kunde läsa upp hela sidor ur böcker utantill och därvid gesken av att det rörde sig om en egen uppfattning.

Ett häpnadsväckande exempel på (förvisso ungdomlig) naivitet och bristande mentaliseringsförmåga utgör Adolf Hitlers förälskelse i Stefanie Isak. Den snart 17-årige Hitler hade fått syn på henne under en av sina promenader på gatorna i hemstaden

HITLER OCH EVA BRAUN

Eva Braun var endast 17 år då hon träffade den 40-årige Adolf Hitler. Fru Hitler blev hon inte förrän i bunkern under Berlin bara några timmar före parets gemensamma självmord.

DIKTATORN INTE ENSAM

Om Adolf Hitler hade Aspergers syndrom var han ingalunda ensam bland historiska personer att uppfylla kriterier för denna diagnos. En lång rad statsmän, forskare och konstnärer finns på listor konstruerade av specialister i psykiatri.

Linz. Under fyra år existerade ingen annan flicka för honom, och han skrev oräknliga kärleksdikter till- ägnade henne. Hon var helt omedveten om hans existens då de aldrig träffats, aldrig växlat ett ord. När han stod i begrepp att söka in på Konstakademien i Wien skrev han till henne och bad henne vänta på honom; han skulle komma tillbaka och gifta sig med henne. Hitler undertecknade dock aldrig brevet.

Adolf Hitler har få likar i världshistorien i fråga om brott mot mänskligheten. Hans livslopp kom att bli sällsynt m- ligt. Sannolikt uppfyllde han kriterier- na för ett flertal psykiatriska diagnoser, inte minst en svår narcissism. Diskussionen kring uppkomsten av diktatorns gränslösa brutalitet ligger utanför ramen för denna artikel.

Även om Hitlers monomana judehat skulle kunna förstås i ljuset av en genomgripande utvecklingsre- laterad störning, så är det på intet sätt någon förklaring till hans brott mot mänskligheten.

Det som talar för att Adolf Hitler återfanns på au- tismspektrum är följande: fadern uppvisade symtom som kan tala för autistisk problematik, med strikt- het, pedanteri samt »otillgänglighet«. Han hade även samarbetssvårigheter, aggressionsproblematik och ett snävt avgränsat intresse (för biodling). Hitler själv visade tidigt prov på ensidighet i kommuni- kationen, svårigheter att relatera till jämnåriga, socialt och emotionellt opassande beteende och uppslukande specialintressen. Han var en samlare. Belägg finns för tidiga tendenser till formellt och pedantiskt språk. Hitler var även en person vars idiosynkratiska rutiner påverkade såväl hans egen som andras tillva- ro. Avvikande sensorik finns belagd. Motorisk klump- ighet i någon mån kan inte uteslutas. Minneskapa- citeten var anmärkningsvärd, liksom detaljtänkand- et. Han var intelligent och hade intellektuella in- tressen men kan sägas ha lidit brist på sunt förnuft.

Baserat på uppgifter från Bengt Liljegrens biogra- fi om Adolf Hitler bedöms denne ha uppfyllt kriteri- erna för Aspergers syndrom enligt ICD-10 och DSM- IV-TR. Däremot kan han endast sägas ha haft ett subkliniskt syndrom enligt Gillbergs och Gillbergs [12] respektive Szatmaris [15] kriterier.

Andreas Fries

specialistläkare i psykiatri, Karolinska universitetssjukhuset, Huddinge

LÄS MER Referenslista <http://tarkiv.lakartidningen.se>

smak och beröring. Kroppskontakt upplevs av en del som starkt obehaglig. Likaså är avvikande motorik van- ligt: aspergerkriterierna enligt Gillberg och Gill- berg kräver motorisk klumpighet för diagnos [12], medan ICD-10 kon- staterar att sådan är vanlig men inte nödvän- dig för diagnos [13]. DSM-IV-TR nämner ing- et om saken [14] och

inte heller Szatmari [15].

Egenskaper som för- knippas med AS ses hos många betydelse- fulla personer i histo- rien, inte minst forskare men även många kom- positörer, författare, filosofer, konstnärer och en och annan regis- sör, politiker och kung. Egenskaperna i sam- manhanget är uthållig- het, förmåga att tänka i

oortodoxa banor, smal- spårighet, tendens att systematisera fakta, perfektionism, detalj- tänkande samt förmå- ga/benägenhet att prio- ritera bort distraktioner som socialt umgänge.

Således har en mängd berömda histo- riska personer miss- tänkts ha haft Asper- gers syndrom, till exempel Isaac Newton, Charles Darwin, Albert

Einstein, Marie Curie, Ludwig van Beethoven, Eric Satie, H C Ander- sen, George Orwell, Spi- noza, Immanuel Kant, Ludwig Wittgenstein, Michelangelo, Vincent van Gogh, Andy Warhol, Stanley Kubrick, Char- les de Gaulle, Lenin och Karl XII [16-23].

Även en del ytterligt de- struktiva personer, till exempel seriemördare

som amerikanen Jeffrey Dahmer m fl, har miss- tänkts ha haft AS [24- 26]. Förövare av skol- massakrer har i ett par fall företett beteende- profiler som lett tan- karna till autismspek- trumtillstånd eller AS. Kopplingen mellan syn- dromet å ena sidan och kriminalitet samt våld å den andra är omstridd och ännu väsentligen utforskad [27-32]. ■